

LAKIVALIOKUNNAN MIETINTÖ 10/2009 vp

Hallituksen esitys laiksi rikoslain 24 luvun 1 §:n muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 5 päivänä helmikuuta 2009 lähettänyt lakivaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen laiksi rikoslain 24 luvun 1 §:n muuttamisesta (HE 232/2008 vp).

Eduskunta-aloite

Valiokunta on käsitellyt esityksen yhteydessä — toimenpidealoitteen TPA 4/2007 vp Kotirauhan rikkominen tekstiviesteillä (Leena Harkimo /kok), joka on lähetetty valiokuntaan 25 päivänä toukokuuta 2007.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- erityisasiantuntija Matti Marttunen, oikeusministeriö
- ylitarkastaja Keijo Suuripää, sisäasiainministeriö

- neuvotteleva virkamies Sanna Helopuro, liikenne- ja viestintäministeriö
- käräjätuomari Maritta Pakarinen, Helsingin käräjäoikeus
- valtiosyyttäjä Jorma Äijälä, Valtakunnan-syyttäjänvirasto
- asianajaja Markku Fredman, Suomen Asianajajaliitto
- johtava lakimies Krister Kaipio, Elisa Oyj
- lakimies Jyrki Arjanne, TeliaSonera Finland Oyj
- professori Dan Frände
- professori (emeritus) Pekka Koskinen
- professori Sakari Melander
- professori Kimmo Nuotio
- professori Veli-Pekka Viljanen.

Lisäksi kirjallisen lausunnon on antanut
— FiCom ry.

HALLITUKSEN ESITYS JA EDUSKUNTA-ALOITE

Hallituksen esitys

Esityksessä ehdotetaan rikoslakia muutettavaksi siten, että kotirauhan rikkomiseen voitaisiin syyllistyä myös tekstiviestejä lähettämällä.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian.

Toimenpidealoite

Toimenpidealoitteessa TPA 4/2007 vp ehdotetaan, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin tekstiviestihäirinnältä suojautumiseen tähtäävien oikeussuojakeinojen selvittämiseksi.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Yleisperustelut

Hallituksen esityksessä ehdotetaan rikoslain 24 luvun 1 §:ää täydennettäväksi siten, että kotirauhan rikkomiseen voitaisiin syyllistyä myös tekstiviestejä lähettämällä. Nykyisin kotirauhan rikkomiseen syyllistyy muun muassa se, joka rikkoo toisen kotirauhaa metelöimällä, heittelemällä esineitä, soittamalla puheluita tai muulla vastaavalla tavalla. Muu vastaava tapa voi olla esimerkiksi pitkäaikaisen tai toistuvan ääriään aiheuttaminen tai häiriön tuottaminen voimakkaalla valolla taikka vastenmielisen esineen työntäminen asunnon postiluukusta (HE 184/1999 vp).

Käytäntö sen suhteen, onko tekstiviestien lähettäminen ollut katsottavissa kotirauhan rikkomiseksi, on ollut jossain määrin epäyhtenäistä. Korkein oikeus otti ennakkoratkaisussaan KKO 2008:86 (Ään.) asiaan kantaa ja päätyi siihen, ettei häiritsevien tekstiviestien lähettäminen täyttänyt kotirauhan rikkomisen tunnusmerkistöä. Tämän jälkeen myöskään poliisi ei ole enää tutkinut tekstiviestihäirintää kotirauhan rikkomisena.

Viestintäteknologia on kehittynyt merkittävästi siitä, kun kotirauhan rikkominen puheluita soittamalla säädettiin vuoden 1938 lakiuudistuksen yhteydessä rangaistavaksi (334/1938). Esimerkiksi matkapuhelinten yleistyminen on johtanut siihen, että puhelimella tapahtuva viestintä on saanut olennaisesti aikaisempaa yksityisemmän luonteen. Matkapuhelin on yleensä mukana myös kotirauhan piirin ulkopuolella. Käyttäjä voi myös säädellä puhelimen toimintoja, merkkiäätet mukaan lukien. Nykyteknologia mahdollistaa myös muiden viestien kuin tekstiviestien vastaanottamisen matkapuhelimella.

Kotirauhan käsitettä käytetään sekä valtiosääntö- että rikosoikeudellisessa merkityksessä. Perustuslain 10 §:n 1 momentin mukaan jokaisen yksityiselämä, kunnia ja kotirauha on turvattu. Yksityselämän suojan lähtökohtana on, että yksilöllä on oikeus elää omaa elämäänsä ilman viranomaisten tai muiden tahojen mielivaltaista tai aiheetonta puuttumista hänen yksityiselä-

määnsä (HE 309/1993 vp, s. 52). Perustuslaki-valiokunta on todennut rikoslain kotirauhan suojaan koskevien rangaistussäännösten suojaavan kotirauhaa ja yksityiselämää kotirauhan piirissä muiden oikeudettomalta häirinnältä. Rikoslain 24 luvun 11 §:n määritelmä kotirauhan suojaamista paikoista on jossain kohdin laajempi kuin valtiosääntöoikeudellinen kotirauhan käsite, mutta ero ei ole valtiosääntöoikeudellisesti merkityksellinen asia (PeVL 36/1998 vp, s. 2).

Lakivaliokunta otti kantaa häiriösoittoihin ja muuhun häiritsevään televiestintään mie-tinnössään hallituksen esityksestä yksityisyyden, rauhan ja kunnian loukkaamista koskevien rangaistussäännösten uudistamiseksi (LaVM 6/2000 vp — HE 184/1999 vp). Valiokunnan mukaan häiriösoitot ovat kotirauhan rikkomisena rangaistavia vain silloin, kun ne soitetaan kotirauhan suojaamaan paikkaan, ja ilkeävalta, kun ne soitetaan virastoon, toimistoon, liikkeeseen taikka muuhun vastaavaan paikkaan. Valiokunta myös totesi rikoslain tieto- ja viestintärikoksia koskevan 38 luvun 5—7 §:stä, että näiden pykälien tarkoituksena ei ole suojata häiriösoitoilta tai muulta kiusalliselta tai ei-toivotulta viestinnältä, kuten tekstiviesteilä, sähköpostilta tai telekopioidelta. Valiokunta piti perusteltuna, että tämänkaltaisen häirinnän merkittävyys selvitetään sopivassa asiayhteydessä ja arvioidaan, onko lainsäädännöllistä suojaa tältä osin tarpeen laajentaa.

Käsiteltävänä oleva hallituksen esitys lähtee siitä, että asiattomien tekstiviestien lähettäminen on rinnastettavissa häiritseviin puhelinsoittoihin. Esityksen mukaan rangaistavia olisivat vain kotirauhan piirissä vastaanotetut häiritsevät viestit, mikäli niiden lähettäjä on mieltänyt kohdehenkilön olevan todennäköisesti kotirauhan suojaamassa paikassa. Yksittäisen viestin lähettäminen ei lähtökohtaisesti voisi yksinään täyttää kotirauhan rikkomisen tunnusmerkistöä, vaan tekstiviestejä olisi lähetettävä useita. Kotirauhan rikkomisen yrittäminen ei ole rangaistava.

Ottaen huomioon, että kotirauhan suojalla pyritään suojaamaan henkilön yksityiselämää nimenomaan alueellisesti henkilön asunnossa ja muissa asumiseen käytettävissä tiloissa ja niiden lähiympäristössä, lakivaliokunta ei näe estettä laajentaa kotirauhan loukkaamista koskevan säännöksen tekotapoja siten, että myös oikeudeton tekstiviestien lähettäminen kotirauhaa rikkoen täyttää kotirauharikoksen tunnusmerkistön. Valiokunnan kuuleman valtiosääntöoikeudellisen asiantuntijan näkemyksen mukaan esitetylle lainmuutokselle ei myöskään ole valtiosääntöoikeudellista estettä. Säännös lisäisi henkilön yksityiselämän suojaa kotirauhan piirissä, ja tällaisena se on perusoikeusnäkökulmasta perusteltu. Säännös laajentaisi jonkin verran kotirauhan rikkomista koskevan tunnusmerkistön alaa. Laajennukselle on kuitenkin osoitettavissa perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävä yksityiselämän suojan parantamiseen liittyvä peruste. Säädettyä rangaistusta voidaan pitää oikeasuhtaisena myös kotirauhan piiriin kohdistuvan tekstiviestihäirinnän osalta.

Lakivaliokunta toteaa, että kotirauhan rikkominen tekstiviestejä lähettämällä edellyttää, että tekijä menettelee oikeudettomasti. Koska tavanomainen tekstiviestien lähettely ei voi olla oikeudetonta, saati rangaistavaa, tunnusmerkistön täytyminen edellyttää, että tekstiviestien lähettely tapahtuu häiritsemistarkoituksessa. Koska yksittäisten tekstiviestien saapumisen voidaan arvioida aiheuttavan lähtökohtaisesti vain suhteellisen vähäisen häiriön, edellytetään tekstiviestejä lähettämällä toteutettavalta rangaistavalta kotirauhan rikkomiselta, että ei-toivottu ja häiritsemiseen tähtäävä tekstiviestien lähettely on huomattavan vilkasta. Toistuva ei-toivottu tekstiviestien lähettely on yleensä osa laajempaa häirintäkäyttäytymistä sisältäen tekstiviestien ohella muuta puhelinhäirintää, kuten aiheutonta ja ei-toivottua matkapuhelimeen tai lankapuhelimeen soittelua. Tässä tarkoitettu kotirauhan rikkominen voi kuitenkin täytyä myös pelkkien tekstiviestien lähettämällä.

Kotirauhan rikkomisessa tulee arvioitavaksi se ulkonainen häiriö, joka tekstiviestien saapumisesta aiheutuu kotirauhan suojaamalla alueella. Lakivaliokunta katsoo, että kotirauhan rikkomisessa ei ole olennaista viestien sisältö. Siten toistuva ei-toivottu tekstiviestien lähettäminen voi täyttää kotirauhan rikkomista koskevan tunnusmerkistön riippumatta siitä, onko viestissä sisältö vai ei. Kuitenkin viestien sisällöstä, muiden seikkojen ohella, voidaan tulkita niiden häirintätarkoitus. Jos viestit esimerkiksi loukkaavat vastaanottajansa kunniaa tai sisältävät uhkauksia, viestien lähettäminen voi sisältönsä perusteella tulla muiden säännösten nojalla rangaistavaksi.

Edellä mainituin perustein lakivaliokunta puoltaa hallituksen esitykseen sisältyvän lakiehdotuksen (1. lakiehdotus) hyväksymistä jäljempänä yksityiskohtaisissa perusteluissa ehdotetuista muutoksista.

Lakivaliokunta ei kuitenkaan pidä ehdotettua sääntelyä riittävänä esillä olevan moderniin viestintäteknologiaan liittyvän ongelman ratkaisemiseksi ja viittaa tässä yhteydessä myös mietinnössään LaVM 6/2000 vp esittämiin kannanottoihin. Valiokunnan mielestä yksityisyyteen kohdistuvaa oikeudetonta viestintää on tarpeen arvioida laajemminkin kuin kotirauhan rikkomisen näkökulmasta ja samassa yhteydessä on syytä pohtia myös eräiden muiden teemaan liittyvien säännösten, kuten rikoslain 17 luvun ilkivaltaa koskevan 13 §:n, uudistamistarpeita. Mahdollisia ratkaisukeinoja arvioitaessa on tärkeää ottaa huomioon viestintäteknikan jatkuva kehitys. Lakivaliokunta edellyttää, että oikeusministeriö yhteistyössä asianomaisten ministeriöiden ja muiden toimijoiden kanssa laatii vaalikauden loppuun mennessä kokonaisvaltaisen selvityksen oikeussuojakeinoista modernilla viestintäteknologialla toteutettavaa yksityisyyteen kohdistuvaa häirintää ja ilkivaltaa vastaan sekä ryhtyy arvioinnin perusteella tarvittaviin lainsäädäntö- ja muihin toimenpiteisiin (*Valiokunnan lausumaehdotus*).

*Yksityiskohtaiset perustelut***1. Laki rikoslain 24 luvun 1 §:n muuttamisesta**

24 luku. Yksityisyyden, rauhan ja kunnian loukkaamisesta

1 §. Kotirauhan rikkominen. Sääntelyn täsmällisyyden ja tarkkarajaisuuden vuoksi on tarpeellista erottaa puheluiden soittaminen ja tekstiviestien lähettäminen puheena olevan pykälän uudeksi 3 kohdaksi.

Matkapuhelimiin liittyvien viestintäsovelluksien ottamiseksi paremmin huomioon valiokunta ehdottaa säännöstä muotoiltavaksi uudelleen siten, että siinä viitataan tekstiviestien sijaan matkapuhelimeen lähetettyihin viesteihin. Määritelmä kattaa siten tekstiviestien ohella esimerkiksi multimediaviestit ja puheviestit. Matkapuhelimeen lähetetyillä viesteillä ei tässä kuitenkaan tarkoiteta sähköpostiviestejä, jotka rajautuvat siten säännöksen soveltamisalan ulkopuolelle.

2. Laki sähköisen viestinnän tietosuojalain 36 §:n muuttamisesta (Uusi lakiehdotus)

Sähköisen viestinnän tietosuojalain (516/2004) 36 §:n 3 momentin 1 kohdan mukaan poliisilla on mainitun lain 5 §:ssä säädetyn vaitiolovelvollisuuden estämättä oikeus saada teleyritykseltä muun muassa rikoslain 24 luvun 1 §:n 2 kohdassa tarkoitettun kotirauhan rikkomisen selvittämiseksi tarvittavia tunnistamistietoja liittymään otetuista yhteyksistä asianomistajan ja sen suostumuksella, jonka hallinnassa liittymä on.

Kun lakivaliokunta on edellä 1. lakiehdotuksen yhteydessä ehdottanut puhelu- ja matkapu-

helimeen lähetetyin viestein tapahtuvaa kotirauhan rikkomista koskevan säännöksen siirtämistä rikoslain 24 luvun 1 §:n 2 kohdasta kyseisen pykälän uuteen 3 kohtaan, on sähköisen viestinnän tietosuojalain 36 §:ään tarpeen tehdä vastaava lakitekkinen korjaus muuttamalla lakiviittaus kohdistumaan rikoslain 24 luvun 1 §:n 3 kohtaan.

Aloite

Toimenpidealoite TPA 14/2007 vp. Valiokunta ehdottaa hallituksen esitykseen sisältyvän lakiehdotuksen (1. lakiehdotus) hyväksymistä muutettuna siten, että kotirauhan rikkomista koskeva tunnusmerkistö kattaisi tekstiviestien ohella myös muut matkapuhelimeen lähetetyt viestit. Lisäksi valiokunta ehdottaa hyväksyttäväksi lausuman asiaan liittyvän kokonaisvaltaisen selvityksen laatimisesta. Näin ollen valiokunta ehdottaa toimenpidealoitteen hylkäämistä.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella lakivaliokunta ehdottaa,

että 1. lakiehdotus hyväksytään muutettuna (Valiokunnan muutosehdotukset),

että hyväksytään uusi 2. lakiehdotus (Valiokunnan uusi lakiehdotus),

että toimenpidealoite TPA 4/2007 vp hylätään ja

että hyväksytään yksi lausuma (Valiokunnan lausumaehdotus).

Valiokunnan muutosehdotukset

1.

Laki

rikoslain 24 luvun 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 19 päivänä joulukuuta 1889 annetun rikoslain (39/1889) 24 luvun 1 §, sellaisena kuin se on laissa 531/2000, seuraavasti:

24 luku
Yksityisyyden, rauhan ja kunnian loukkaamisesta

1 §

Kotirauhan rikkominen

Joka oikeudettomasti

1) tunkeutuu taikka menee salaa tai toista harhauttaen kotirauhan suojaamaan paikkaan taikka kätkeytyy tai jää sellaiseen *paikkaan*,

2) rikkoo toisen kotirauhaa metelöimällä, heittämällä esineitä (*poist.*) tai muulla vastaavalla tavalla *taikka*

3) häiritsee toisen kotirauhaa soittamalla puheluita tai lähettämällä matkapuhelimeen viestejä,

on tuomittava kotirauhan rikkomisesta sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

Voimaantulosäännös
(Kuten HE)

Valiokunnan uusi lakiehdotus

2.

Laki

sähköisen viestinnän tietosuojalain 36 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 16 päivänä kesäkuuta 2004 annetun sähköisen viestinnän tietosuojalain (516/2004) 36 §:n 3 momentin 1 kohta, sellaisena kuin se on laissa 343/2008, seuraavasti:

36 §

Eräiden muiden viranomaisten tiedonsaantioikeus

1 §:n 3 kohdassa tarkoitetun kotirauhan rikkomisen selvittämiseksi tarvittavia tunnistamistietoja liittymään otetuista yhteyksistä asianomistajan ja sen suostumuksella, jonka hallinnassa liittymä on; sekä

Poliisilla on 5 §:ssä säädetyn vaitiolovelvollisuuden estämättä oikeus saada teleyritykseltä:

1) rikoslain 16 luvun 9 a §:ssä tarkoitetun lähestymiskiellon rikkomisen, 17 luvun 13 §:n 2 kohdassa tarkoitetun ilkkivallan tai 24 luvun

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Valiokunnan lausumaehdotus

Eduskunta edellyttää, että oikeusministeriö yhteistyössä asianomaisten ministeriöiden ja muiden toimijoiden kanssa laatii vaalikauden loppuun mennessä kokonaisvaltaisen selvityksen oikeus-

suojakeinoista modernilla viestintäteknologialla toteutettavaa yksityisyyteen kohdistuvaa häirintää ja ilkkivaltaa vastaan sekä ryhtyy arvioinnin perusteella tarvittaviin lainsäädäntö- ja muihin toimenpiteisiin.

Helsingissä 9 päivänä kesäkuuta 2009

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Heidi Hautala /vihr
vpj. Anna-Maja Henriksson /r
jäs. Esko Ahonen /kesk
Paavo Arhinmäki /vas (osittain)
Timo Heinonen /kok
Antti Kaikkonen /kesk
Oiva Kaltiokumpu /kesk
Ilkka Kantola /sd
Sampsa Kataja /kok

Krista Kiuru /sd
Jari Larikka /kok
Sanna Lauslahti /kok
Outi Mäkelä /kok (osittain)
Johanna Ojala-Niemelä /sd
Markku Pakkanen /kesk
Pirkko Ruohonen-Lerner /ps
Tero Rönni /sd.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Minna-Liisa Rinne.